

Chap- 4

चतुर्थी दृष्टिः।

जन्मकुण्डल्यां ग्रहाणां दृष्टिविचारः।

(१३७-१५९)

चतुर्थी दृष्टिः।

जन्मकुण्डल्यां ग्रहाणां दृष्टिविचारः।

जन्मकुण्डल्यां सूर्यचन्द्रमङ्गलादिग्रहाणामन्यान्यक्षेत्रस्थानां दृष्टिरपि जातकस्य जीवने प्रभावं दर्शयति। तेषां ग्रहाणां मेषवृषभादिराशिपतीनां क्षेत्रेषु स्थित्वा प्रभावस्य यत्फलं भवति तस्य विचारः कर्तव्य इत्यत्र दृष्टिविचारः प्रस्तूयते। तद्यथा मेषवृश्चिकयोर्मङ्गलो वृषभतुलयोः शुक्रो मिथुनकन्ययोर्बुधः कर्कस्य चन्द्रः सिंहस्य सूर्यो धनुर्मीनयोर्गुरुः मकरकुम्भयोश्च शनिरिति राशिपतीनां क्षेत्रेषु स्थितानां सूर्यादिनामुपरिचन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिपातेन जातकस्य फलप्राप्तिरेवं भविष्यति।

सर्वेग्रहाः^१ स्वस्थानात् सप्तमभावे पूर्णदृष्ट्या पश्यन्ति मङ्गलश्चतुर्थाष्टमभावयोः पूर्णदृष्ट्या पश्यति। गुरुः पञ्चमनवमभावयोः पूर्णदृष्ट्या पश्यति। मङ्गलं विहाय सर्वेग्रहाः स्वस्थानात् चतुर्थाष्टमभावयोः त्रिपाददृष्ट्या पश्यन्ति। गुरुं विहाय सर्वेग्रहाः स्वस्थानात् पञ्चमनवमभावयोरर्धदृष्ट्या पश्यन्ति। शनैश्चरं विहाय सर्वेग्रहाः स्वस्थानात् तृतीयदशमभावयोरेकपाददृष्ट्या पश्यन्ति।

जन्मकुण्डल्यां सामान्यदृष्टिविचारः।

०१) मङ्गलक्षेत्रीयस्य सूर्यस्योपरि चन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा मङ्गलक्षेत्रीयस्य^२ सूर्यस्योपरिचन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दानी कोमलाङ्गः कलाज्ञो बहुभृत्यवान् स्त्रीप्रियश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बलवान् शूरः क्रूरो रक्तनेत्रपाद-हस्तयुक्तश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुखहीनो निर्धनः पराक्रमहीनः प्रेष्ठो नित्यप्रवासी मलिनः पराश्रयी च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नृपमन्त्री दानी दयालुः कुलाग्रणी बहुधनसम्पन्नश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चर्मरोगी दीनो दुष्टमित्रयुक्तः कुस्त्रीसङ्गी च

^१ त्रिदशत्रिकोणचतुरस्रसप्तमान्यवलोकयन्ति चरणाभिवृद्धितः।

रविजामरेज्यरुधिराः परे च ये क्रमशो भवन्ति किल वीक्षणेऽधिकाः॥ बृ.जा. २/१३ ॥

^२ यदा सूर्यो मेषराश्यां वृश्चिकराश्यां वा भवेत्तदा स मङ्गलक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः।

भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उत्साहहीनो मलिनो बुद्धिहीनो दीनो मूढस्त्रीभर्ता अकुशलश्च भवति।

०२) शुक्रक्षेत्रीयस्य सूर्यस्योपरि चन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शुक्रक्षेत्रीयस्य^३ सूर्यस्योपरि चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मृदुवचनी वेश्यागामी बहुस्त्रीसङ्गी भवति। एवं जलव्यवसायेन धनोपार्जनं करोति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकस्तेजस्वी शूरः संग्रामप्रियः स्वबलेन धनसम्पन्नः प्रसिद्धश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको लेखको लिपिज्ञः काव्यपुस्तकगानविद्यासु निपुणो मनोहरः प्रसन्नचित्तश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भीरुः स्त्रीधनसुखभाक् नृपो नृपमन्त्री बुद्धिमांश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मनोहरनेत्रवान् सुन्दरदेहः प्रधानसचिवो मन्त्री चिन्तायुक्तश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नीचकर्मकर्ता प्रमादी दरिद्रो विषमस्वभावो रोगपीडितो वृद्धस्त्रीसङ्गी च भवति।

०३) बुधक्षेत्रीयस्य सूर्यस्योपरि चन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा बुधक्षेत्रीयस्य^४ सूर्यस्योपरि चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बन्धनशत्रुपीडित उदासीन परदेशयात्राकारणेन कष्टभाक् धनहीनश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रमादी लज्जालुः क्लेशभाक् दीनः सङ्ग्रामपराजितः शत्रुभयपीडितश्च भवति।

यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुशास्त्रवेत्ता, स्वतन्त्रस्वभावो विदेशयात्रारतः स्त्रीपुत्रादिकारणात् गर्विष्ठश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चञ्चलो विलासी निरोगी सुखी स्त्रीपुत्रादियुक्तो विदेशवासी विषाग्निशस्त्रघातेन क्वचिद् हतशरीरो भवति।

यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धूर्तो बुद्धिहीन उद्विगमना बहुभृत्यभाक् बहुबन्धुपोषकश्च भवति।

०४) चन्द्रक्षेत्रीयस्य सूर्यस्योपरि चन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा चन्द्रक्षेत्रीयस्य^५ सूर्यस्योपरि चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको निर्दयो नृपो वा नृपसदृशो जलव्यवसायेन धनिकश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः पिशुनः शोकपीडितो भगन्दरादिरोगैः पीडितो विरक्तबन्धुश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्यावान् संमानितो

^३ यदा सूर्यो वृषभराश्यां तुलाराश्यां वा भवेत्तदा स शुक्रक्षेत्रीयः कथ्यते।

^४ यदा सूर्यो मिथुनराश्यां कन्याराश्यां वा भवेत्तदा स बुधक्षेत्रीयः कथ्यते।

^५ यदा सूर्यः कर्कराश्यां भवेत्तदा स चन्द्रक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः ।

यशस्वी प्रसिद्धो नृपप्रियः कार्यनिपुणः शत्रुहीनश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कुलशिरोमणि-
निर्मलयशस्वी नृपमन्त्री सेनापतिः कालज्ञश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रियवाक्
सेवाकार्यनिपुणो युद्धकुशलः स्त्रीसेवी स्त्रीसम्पर्कात् धनसम्पन्नश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा
जातकः कुमतिः कुकर्म्मरतः पिशुनः कफरोगी वायुरोगी परजनधनहर्ता च भवति।

०५) निजक्षेत्रीयस्य सूर्यस्योपरि चन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा निजक्षेत्रीयस्य^६ सूर्यस्योपरि चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बुद्धिमान् कफरोगी सुकलत्रवान्
नृपप्रियश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धूर्तः कफरोगपीडितः क्रूरः शूरः परस्त्रीरतश्च
भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धूर्तो नृपाज्ञापालको बलवान् पण्डितजनवत्सलो लेखकश्च
भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः स्वजनानुरागी देवमन्दिरवाटीकातडाग वापीनिर्माणकर्ता
महाबुद्धिमानेकान्तवासी च भवति।

यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दयाहीनः क्रोधी अपयशभोक्ता कुष्टत्वचारोगी लज्जाहीनः
स्वजनपरित्यक्तश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शठः कार्येषु विघ्नकर्ता नपुंसकः
परपीडकः स्वजनक्लेशदायी च भवति।

०६) गुरुक्षेत्रीयस्य सूर्यस्योपरि चन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा गुरुक्षेत्रीयस्य^७ सूर्यस्योपरि चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको वाग्मी बुद्धिमान् मनोहरदेहो
शोकरहितः पुत्रवान् कुटुम्बवांश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः स्पष्टवक्ता धनवान्
प्रचण्डदेहः स्वजनसङ्गविहीन सङ्ग्रामे वा विवादे यशस्वी स्थिराजीविकायुक्तश्च भवति। यदा बुधस्य
दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धातुक्रियानिपुणः काव्यकलाकुशलो भगवत्कथाकारो मधुरभाषी लोकमान्यः
सत्पुरुषपूजितश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिविद्वान् नृपमन्त्री
कुलाग्रणीर्गजश्वादिधनयुक्तश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शान्तस्वभावः परिमलद्रव्यभोगी
शृङ्गाराभूषणयुक्तः श्रेष्ठवस्त्रधारी सुकलत्रवांश्च भवति।

यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नीचजनाश्रयी पशुप्रेमी मलिनोऽपवित्रो परान्नभक्षी च भवति।

^६ यदा सूर्यः सिंहराश्यां भवेत्तदा स निजक्षेत्रीयः कथ्यते।

^७ यदा सूर्यो धनुराश्यां मीनराश्यां वा भवेत्तदा स गुरुक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः।

०७) शनैश्चरक्षेत्रीयस्य सूर्यस्योपरि चन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शनैश्चरक्षेत्रीयस्य^८ सूर्यस्योपरि चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मायावी चञ्चलः स्त्रीसङ्गेन धन-सुखनाशकरश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रोगग्रस्तो विकलाङ्गो युद्धे वादविवादे पराजितः शत्रुकृतव्रणपीडिताङ्गश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नपुंसकः परधनहर्ता^९ शूरश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बुद्धिमान् सत्कर्मकर्ता बहुजनपालको यशोवान् मनस्वी प्रसिद्धश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रत्नादिक्रयविक्रयेण धनसम्पन्नः स्त्रीसाहाय्येन च धनिको भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शत्रुनाशको नृपसंमानभाक् प्रसन्नचित्तश्च भवति।

०८) मेषराशिगतचन्द्रस्योपरि^{१०} सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा मेषराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धैर्यवानुग्रस्वभाव नम्रजनैः सह नम्रः सङ्ग्रामभीरुर्नृपसंमानभाक् च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दन्तरोगी नेत्ररोगी विषाग्निवायुभयपीडितो भूतादिदुर्बाधापीडितश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुविद्याविशारदो मधुरवाक् लोकप्रियः सुकीर्तिमान् सद्गुणसम्पन्नो धनिकश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुधनवान् नृपसचिवो राज्याधिकारी सेनाध्यक्षो बहुभृत्यवान् च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शान्तस्वभावो मनोहरो धनवान् सुकलत्रवान् सुपुत्रवान् श्रेष्ठवक्ताऽल्पाशी च भवति।

यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रोगग्रस्त उद्विगमना निर्धनोऽनृतभाषी दुष्टकर्मरतः कुपुत्रसन्तप्तश्च भवति।

०९) वृषभराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा वृषभराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भूमिपरीक्षणेन धनोपार्जनकर्ता कृषिकर्मनिपुणोऽन्वेषणकर्मणा प्रसिद्धो धनसम्पन्नो मन्त्री वाहनस्वामी च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कामी परस्त्रीमनोहारी परस्त्रीसङ्गेन स्वपत्नीपुत्रत्यागी मातृपीडिकश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वान् चतुरवाक् भाषाविद् सर्वजनप्रियः सद्गुणसम्पन्नः कृपालुश्च भवति।

^८ यदा सूर्यो मकरराश्यां कुम्भराश्यां वा भवेत्तदा स शनैश्चरक्षेत्रीयः कथ्यते।

^९ जातकाभरणग्रन्थानुसारेण परवित्तहरणनिपुणो भवति प्रकाशितं वर्तते किन्तु संपादकेन वित्तशब्दस्य स्थाने चित्तशब्दः पठितः।

^{१०} चन्द्रं विहायाऽन्येषां ग्रहाणां क्षेत्रीयत्वं स्वामित्वानुसारेण गृहीत्वा तेषां क्षेत्रीयत्वमित्युक्तम् । चन्द्रस्य तु राशिगतत्वमेव फलं सर्वदा विचार्यते।

चतुर्थी दृष्टिः।

यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धर्मनिष्ठः प्रख्यातो मातृपितृभक्त उत्तमपुत्रसुखभाक् सत्कुटुम्बवान् सुकलत्रयुक्तश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उत्तमयानस्वामी उत्तमगृहसौख्ययुक्तो-
त्तमोत्तमवस्त्रधारी सद्गृहस्थश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको निर्धनो मातृ^{११}स्वस्त्रीद्वेषी पुत्रवान् मित्रवान् च भवति।

१०) मिथुनराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा मिथुनराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरः सुशीलो धार्मिकोऽतिदुःखी नातिधनिकश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतुलितबलवान् प्रकाण्डपण्डितः सुखी उत्तमवाहनस्वामी वैभवसम्पन्नो रूपवांश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिकुशलोऽपराजितो धैर्यवान् नृपो दृढज्ञाधारी च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुशास्त्रविद् प्रसिद्धः सत्यपरायणो विवेकान्वितो धनिकश्च भवति।

यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उत्तमोत्तमवस्त्रगृहाभूषणस्त्रीपुत्रादि सुखभाक् च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको द्वेषी बन्धुहीनः स्त्रीरहितो निर्धनो वाहनपुत्रादिसुखहीनश्च भवति।

११) कर्कराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा कर्कराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नृपप्रियः पत्रवाहको वा सन्देशवाहको वा दुर्गनिरीक्षको निष्प्रयोजनक्लेशकारी च भवति।^१ यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरः शूरो दुर्बलदेहो मातृद्वेषी च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नीतिशास्त्रविद् मनोहरो धनिकः स्त्रीपुत्रसुखभाक् च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रजोगुणसम्पन्नो नीतिविशारदो विनीतः पराक्रमी चक्रवर्तीनृपश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुवर्णादिसुखभाक् स्त्रीसुखयुक्तो गणिकागामी च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको व्यर्थभ्रमणशीलोऽनृतभाषी दरिद्रः पापरतो नीचकर्मरतो मातृकष्टदायी च भवति।

^{११} केषाचित्मते यदा वृषभराश्यां पूर्वार्धेस्थित चन्द्रस्योपरि शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा स मातृघाती वृषभराश्यां उत्तरार्धेस्थितचन्द्रस्योपरि शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा स पितृघाती भवति।

चतुर्थी दृष्टिः।

१२) सिंहराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा सिंहराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नृपसदृशसद्गुणसम्पन्नः शूरो मद्यपानरसिकः विलम्बेनप्राप्तसंततिः प्रसिद्धो महारवश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उग्रस्वभाव उत्तमपुरुषोत्तमोत्तमवाहनस्त्रीपुत्रादिसुखभाक् च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धनस्त्रीपुत्रयानादिसुखभाक् कातरः स्त्रीवशश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको सद्गुणसंपन्न उत्तमकुलोत्पन्नः कुलाग्रणी बहुश्रुतो नृपमन्त्री च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरो रुग्णः स्त्रीसङ्गी कार्यनिपुणो विद्वांश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कृषिकर्मरतो धनहीनोऽसत्यवादी दुर्गपालकः स्त्रीसुखरहितश्च भवति।

१३) कन्याराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा कन्याराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः केषाध्यक्षः प्रसिद्धो विशिष्टकर्मकर्ता स्त्रीहीनो गुरुचरणानुरागी च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धैर्यवान् शिल्पशास्त्रज्ञः^{१२} शिक्षितः प्रसिद्धो धनिको मातृकष्टदायी हिंसकः शूरः संग्रामविजयी च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः काव्यकर्ता ज्योतिर्विद् कलहे वादे वा विजयी प्राज्ञश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बन्धुसाहाय्येनसुखी राज्यकर्मज्ञाता यशवान् कठिनकार्यस्य त्वरितार्थबोधकश्च भवति।

यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽनेकस्त्रीसङ्गी बहुविधालङ्कारभोक्ता धनिकः पराक्रमी च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विस्मृतमतिर्दरिद्रः सुखहीनो मातृसुखवञ्चितः स्त्रीवशो निरर्थकधन-व्ययी च भवति।

१४) तुलाराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा तुलाराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रुग्णोऽस्थिरक्रियो निर्धनो भ्रमणशीलः पराजितः सुखहीनः पुत्रहीनश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उग्रस्वभावः रूद्रस्वभावः परस्त्रीलोलुपो बुद्धिमान् नेत्ररोगी च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कलाकुशलः शुभवाक् विद्वान् प्रख्यातश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको वस्त्राभूषणक्रयविक्रयकर्मकुशलः सर्वत्रप्रशस्तश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरः प्रसन्नचित्तः पुष्टदेहो धनसम्पन्नो विद्वांश्च भवति। यदा

^{१२} प्राचीनग्रन्थेषु शिल्पशास्त्रविषयेषु मूर्तिकलाभवननिर्माणादि स्थापत्यकला च समावेशमर्हते स्म।
आधुनिककाले वास्तुविषयकाणि समाविष्टानि बोध्यानि ।

चतुर्थी दृष्टिः।

शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रियभाषी बहुवाहनस्वामी विषयासक्तः^{१३} स्वल्पसुखी मातृहितकारी च भवति।

१५) वृश्चिकराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा वृश्चिकराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वान् भ्रमणशीलः सुखहीनो धनवान् सेवारतः श्रेष्ठवृत्तिहीनश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको युद्धादिकार्येषु यशस्वी राज्यकार्यनिपुणो शूरो बह्वन्नाशी च भवति।

यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽकुशलस्तर्कविद्याविशारदो गीतसङ्गीतनिपुणश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रूपवान् श्रेष्ठकर्मकर्ता धनाभूषणयुक्तश्च भवति।

यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽनैकविद्यापारङ्गतो बहुसुखभाक् धनवाहनसुखभाक् स्त्रीसङ्गेननष्टधनश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कृपणोऽसत्यवादी निर्धनः कुसंततियुक्तश्च भवति।

१६) धनुराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा धनुराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रतापी उत्तमयशभाक् सुखभाक् उत्तमवाहनस्वामी सङ्ग्रामेविजयी राज्यसंमानभाक् च भवति।

यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुप्रतापवान् सेनाध्यक्षो लक्ष्मीवानलङ्कारयुक्तश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः श्रेष्ठवक्ता बहुभृत्यवान् गूढविद्याविद् शिल्पविद्यावांश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको महापदस्थः श्रेष्ठवृत्तिः सुन्दरदेहश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धर्मनिष्ठः संततिवान् धनिकः सुखसम्पत्तिवांश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नित्यशास्त्ररतः श्रेष्ठवक्ता प्रचण्डप्रतापी च भवति।

१७) मकरराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा मकरराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भ्रमणशीलो मलिनो बुद्धिहीनो निर्धनश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रचण्डश्चतुर उत्तमवाहनस्वामी स्त्रीपुत्रसुखभाक् च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको जडो निर्धनो गृहत्यागी स्त्रीपुत्रत्यक्तश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको राजपुत्रो राजसदृशस्तेजस्वी सत्यरतो गुणवान् स्त्रीपुत्रयुक्तश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा

^{१३} जातकाभरणग्रन्थानुसारेण तु जातको विषयभोगहीनो भवति।

चतुर्थी दृष्टिः ।

जातको मनोहरनेत्रवान् धनवान् वाहनस्वामी पुत्रादिसुखभाक् च भवति । यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रमादी सत्यहीनो मलिनो व्यसनयुक्तो निर्धनश्च भवति ।

१८) कुम्भराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा कुम्भराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कृषिकर्मरतो द्युतरतो नृपाश्रितो धर्मरतश्च भवति । यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको जल्पको मलिनचित्तोऽतिधूर्तो गृहधनमातृपितृवियुक्तश्च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिपवित्रः प्रियवक्ता स्त्रीदाक्षिण्यवान् स्त्रीगानपटुश्च भवति । यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उत्तमनगरवासी क्षेत्रस्याधिपतिः सत्पुरुषाणां चरणानुरागी सुकलत्रवांश्च भवति । यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दीनो भीरुः पापो कुकर्मरतो पुत्रस्त्रीमित्रहीनश्च भवति । यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा शनैश्चरस्यदृष्टिर्भवेत्तदा जातको बृहत्नखी कुस्त्रीरतोऽधार्मिकोऽधिकरोमयुक्तः शठश्च भवति ।

१९) मीनराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा मीनराशिगतचन्द्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको सुखी धनसम्पन्नः प्रसन्नभार्यः सेनाध्यक्षश्च भवति । यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिपापः शत्रुपराजितः कुलटासङ्गी शूरो दुःखी च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धनवान् नृपः सुखी प्रमदासक्तो वशीकरणकुशलश्च भवति । यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उदारचित्तः सुकुमारदेहः स्त्रीपुत्रवान् धनिकश्च भवति । यदा शुक्रस्यदृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुशीलो रतिप्रियो नृत्यगीतादिनिपुणो विद्वांश्च भवति । यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कामुकः कुदारः स्त्रीपुत्ररहितो वा नीचस्त्रीसङ्गीश्च भवति ।

२०) निजक्षेत्रीयस्यमङ्गलस्योपरि चन्द्रादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा निजक्षेत्रीयस्य^{१४} मङ्गलस्योपरि सूर्यस्यदृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरः श्रेष्ठवक्ता पितृभक्तो धनिकानामग्रणी पुत्रवान् स्त्रीयुक्तः प्रसिद्धो दण्डाधिकारी राज्यसचिवश्च भवति । यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक ईर्ष्यालुर्हृत्शरीरो मातृसुखहीनो द्वेषी मित्ररहितोऽधिककन्याजनकः परस्त्रीरतः सेनापतिश्च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरः परधनहर्ता कामादिरिपुभिः पीडितः कुलटासङ्गी च भवति । यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वान् मधुरभाषी भाग्यवान् समर्थो मातृपितृवत्सलश्च भवति । यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः स्त्रीसङ्गेन नष्टधनो बन्धनपीडितो वा

^{१४} यदा मङ्गलो मेषराश्यां वृश्चिकराश्यां वा भवेत्तदा स निजक्षेत्रीयः कथ्यते ।

चतुर्थी दृष्टिः।

भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दुर्बलेष्वालुर्मातृहीनः कुटुम्बद्वेषी परस्त्रीरतश्चौरान्वेषी च भवति।

२१) शुक्रक्षेत्रीयस्य मङ्गलस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शुक्रक्षेत्रीयस्य^{१५} मङ्गलस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः स्त्रीद्वेषी धैर्यवान् क्रोधी शत्रुयुक्तः पर्वतवनचारी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विषमस्वभावः स्त्रीप्रियोऽनेकस्त्रीसङ्गी मातृपीडको युद्धभीरुश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कोमलाङ्गो जल्पकोऽल्पधनपुत्रयुक्तः शास्त्रवेत्ता च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विशालहृदयो भाग्यवान् सङ्गीतनिपुणो बन्धुप्रियश्च भवति।

यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको राज्यमन्त्री सेनाध्यक्षः प्रसिद्धः सुखी च भवति।

यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नम्रस्वभावो विद्वान् ग्रामनगरसमाजाग्रणीर्धनवान् स्वजन-युक्तश्च भवति।

२२) बुधक्षेत्रीयस्य मङ्गलस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा बुधक्षेत्रीयस्य^{१६} मङ्गलस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शूरो धैर्यवान् रक्ताङ्गो विद्वान् धनिकः पर्वतवनचारी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बलवान् संतोषी स्त्रीलोलुपो राज्यरक्षाधिकारी च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको गणितज्ञः काव्यकुशलो लिपिवेत्ता जल्पको मधुरोऽप्यनृतभाषी दूतकार्यनिपुणश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कार्यकुशलो राजपुरुषः प्रसिद्धो नेता दूतकार्यार्थं विदेशप्रवासी च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको वस्त्रान्नपानादिसम्पन्नः स्त्रीसम्बन्धकार्यरतो व्यवसायी वा समृद्ध्या सर्वप्रियश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रतापी मलिनो वैभवहीनः प्रमादी दुर्गोषस्थकार्यरतः पर्वतभ्रमणशीलश्च भवति।

२३) चन्द्रक्षेत्रीयस्य मङ्गलस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा चन्द्रक्षेत्रीयस्य^{१७} मङ्गलस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः पित्तव्याधीग्रस्तस्तेजस्वी दण्डाधिकारी वा रक्षाधिकारी धैर्यवान् महाबलवान्श्च भवति।

^{१५} यदा मङ्गलो वृषभराश्यां वा भवेत्तदा स शुक्रक्षेत्रीयः भवति।

^{१६} यदा मङ्गलो मिथुनराश्यां कन्याराश्यां वा भवेत्तदा स बुधक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{१७} यदा मङ्गलः कर्कराश्यां भवेत्तदा स कर्कक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः ।

यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको कुकर्मरतो दुर्मुखः शोकयुक्तो बहुरोगपीडिताङ्गश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मलिनवृत्तिः पापः स्वजनपरित्यक्तो नीचकुलोत्पन्नश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विख्यातो नृपमन्त्री विद्वान् त्यागी सुखी च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको निर्धनः स्त्रीसङ्गेनोद्विग्नमनाः पराजितश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुन्दरदेहो ललितचेष्टो जलोत्पन्नपदार्थ- क्रयविक्रयधनिको जलप्रवासेन लाभवान् नृपसदृशसुखी नृपसम्बन्धेन वा धनिकश्च भवति।

२४) सूर्यक्षेत्रीयस्य मङ्गलस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा सूर्यक्षेत्रीयस्य^{१८} मङ्गलस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उग्रस्वभावः शरणागतप्रशंसकानाञ्च हितकारी मित्रसज्जनस्वजनयुक्तो वनपर्वतविहारी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कठोरदेहो बुद्धिमान् मातृकष्टदायी बहुयशकीर्तियुक्तः स्त्रीसङ्गेन च धनिको भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको लुब्धको बहुचतुरः काव्यकलारसिकः शिल्पशास्त्रविद् चञ्चलश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शुद्धमति बहुशास्त्रविद् राज्याधिकारी राजकीयलाभवांश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रसन्नचित्तस्तरुणोत्साही बहुस्त्रीसङ्गी स्त्रीप्रशंसालब्धश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको अकालवृद्धभासी दीनो भिक्षुकश्च भवति।

२५) गुरुक्षेत्रीयस्य मङ्गलस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा गुरुक्षेत्रीयस्य^{१९} मङ्गलस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः क्रूरः संमानयोग्यो वनपर्वतविहारी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वान् विकलः कलहप्रियो नृपविरोधी च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मेधावी शिल्पशास्त्रनिपुणो विद्वान्श्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुखहीनः स्त्रीहीनः स्त्रीचिन्तायुक्तो वा धनिकः परिश्रमी चञ्चलश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विषयासक्तो मनोहरो युवतिप्रियो महार्घवस्त्राभूषणधारी च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उदारबुद्धिर्मलिनो भ्रमणशीलः सुखहीनः परधर्मावलम्बी परकार्यरतश्च भवति।

^{१८} यदा मङ्गलः सिंहराश्यां भवेत्तदा स सूर्यक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{१९} यदा मङ्गलो धनुराश्यां मीनराश्यां वा भवेत्तदा स गुरुक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः।

२६) शनैश्चरक्षेत्रीयस्य मङ्गलस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शनैश्चरक्षेत्रीयस्य^{२०} मङ्गलस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रतापवान् श्यामवर्ण स्त्रीपुत्रधनसम्पन्नश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोत्तमाभूषणयुक्तश्चञ्चलो धनिक उच्चपदस्थ उदारविचारयुक्तश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽसन्तुष्टोऽधार्मिकोऽसत्यः कपटी निर्धनो मधुरवाक्निर्भयश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रूपवान् नृपसदृशगुणयुक्तो दृढनिश्चयी दीर्घायुर्भ्रातृप्रेमी नृपसंमानभाक् च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कलहप्रियो विविधभोगभोगी परिवारवत्सलश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वान् धनिकोऽनेकसन्ततियुक्त स्त्रीद्वेषी नृपश्च भवति।

२७) मङ्गलक्षेत्रीयस्य बुधस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा मङ्गलक्षेत्रीयस्य^{२१} बुधस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सत्यप्रियः सुखी बन्धुषुमुख्यो नृपसंमानभाक् च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सेवककार्यनिपुणो मलिनश्चरित्रहीनः स्त्रीलोलुपो वाहनभृत्यस्वामी गीतनृत्यादिप्रियश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शूरः पण्डितो धनसम्पन्नो प्रियवाक् कलहप्रियो राज्यप्रियश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः स्निग्धदेहो रोमयुक्तो धनवान् पापमतिः स्त्रीपुत्रवान् श्रेष्ठवाक् च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको गुणवान् गौरवयुक्तः सुबुद्धिमान् नम्रस्वभावो मित्रप्रियो नगराध्यक्षश्चतुरवाक् विश्वसनीयः स्त्रीयुक्तश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उग्रस्वभावः हिंसकः कुलरहितो जनविरोधी दुःखी च भवति।

२८) शुक्रक्षेत्रीयस्य बुधस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शुक्रक्षेत्रीयस्य^{२२} बुधस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रुग्णो दरिद्रो दुःखी लोकतिरस्कृतः परोपकारी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रपञ्चप्रियो दृढप्रतिज्ञो राज्यमन्त्री प्रख्यातो नीरोगी विशालकुटुम्बवांश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रुग्णः शत्रुपीडितः क्लेशभाक् नृपपीडितः सर्वजनबहिष्कृतश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वानाज्ञापालको देशपुरनगरग्रामाधिपतिः प्रख्यातश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भाग्यवान् सुखी प्रमदाप्रियो

^{२०} यदा मङ्गलो मकरराश्यां कुम्भराश्यां वा भवेत्तदा स शनैश्चरक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{२१} यदा बुधो मेषराश्यां वृश्चिकराश्यां भवेत्तदा स मङ्गलक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{२२} यदा बुधो वृषभराश्यां तुलाराश्यां वा भवेत्तदा स शुक्रक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः ।

विविधवस्त्रालङ्कारसुखभाक् च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मलिनः सुखरहितो बन्धुशोकभाक् रोगग्रस्तोऽनर्थभाक् स्त्रीपुत्रवाहनदुःखेन च सन्तप्तमना भवति।

२९) निजक्षेत्रीयस्य बुधस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा निजक्षेत्रीयस्य^{२३} बुधस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सत्यप्रियः समर्थो ललितचेष्टो लोकप्रियाऽऽकर्षकदेहो नृपप्रियश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मधुरवाक् जल्पाकः कलहप्रियः शास्त्रवत्सलः सुदृढदेहश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मलिनः पिशुनः कलाज्ञः हतशरीरः प्रतिभासम्पन्नो राज्यसेवकः सर्वजनप्रियश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शूर उदारचित्तः सुभगोऽग्रगण्यो नृपो नृपमन्त्री वा धनिको बहुश्रुतश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वान् राज्यसेवकः दूतकर्मकरो नीचस्त्रीसङ्गी च भवति। यदा शनैश्चरस्य^{२४} दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दाम्भिकः पापरतो गुणहीनो द्वेषी च भवति।

३०) चन्द्रक्षेत्रीयस्य बुधस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा चन्द्रक्षेत्रीयस्य^{२५} बुधस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दुर्बलो वस्त्रमालादिकर्मकरः गृहवास्तुशास्त्रज्ञो मणिरत्नादिकर्मकरो धनव्ययकर्तोत्पातैश्च पीडिताङ्गो भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुखहीनः स्त्रीसङ्गेन नष्टधनः स्त्रीसङ्गेन च कष्टदेहो भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रियवक्ता जल्पाकोऽसत्याचरणस्तस्करोऽल्पशास्त्रवेत्ता च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरः श्रेष्ठवक्ता सुभगो विधिवेत्ता च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुतनुः प्रियवाक् गीतसङ्गीतज्ञो ललितचेष्टश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दाम्भिकः पापो बन्धनभाक् गुणहीनो द्वेषी च भवति।

३१) सूर्यक्षेत्रीयस्य बुधस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

^{२३} यदा बुधो मिथुनराश्यां कन्याराश्यां वा भवेत्तदा स निजक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{२४} जातकाभरण ग्रन्थानुसारेण जातकः सिद्धकार्योन्नतस्वभाव उत्तमवस्त्राभूषणादिसमृद्धिमान् च भवति ।

प्रारम्भिकसिद्धिं विनयं विशेषात्मद्वस्त्रभूषणादिसमृद्धिमुच्चैः

कुर्यान्निराणाममृतांशुजन्मा स्वमन्दिरस्थे रविसूननुदृष्टः ॥१८॥ जा. भ. पृ. १५३ ॥

^{२५} यदा बुधः कर्कराश्यां भवेत्तदा स चन्द्रक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः।

यदा सूर्यक्षेत्रीयस्य^{२६} बुधस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः क्षुद्रस्वभावो हिंसकेर्ष्यालुश्चञ्चलो लज्जाहीनश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रूपवान् चतुरः काव्यकलातत्परो नृत्यप्रियो धनिकः सुवेषधारी च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नीचकर्मरतो दुःखी हतदेहो नपुंसकश्चारित्र्यहीनश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुकुमारोऽतिप्राज्ञो वाक्कुशलः प्रख्यातो वाहनभृत्यादिस्वामी च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मनोहरो मधुरवाक् विलासी नृपाश्रयी धनिको वाहनस्वामी च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कुरूप उग्रस्वभावः सुखहीनः स्वेदगन्धी च भवति।

३२) गुरुक्षेत्रीयस्य बुधस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा गुरुक्षेत्रीयस्य^{२७} बुधस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शूरः प्रमेहपीडितोऽश्मरीरोगी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकस्तरुणावस्थः सुखी लेखनकार्यरतो धनिको मित्रसङ्गी सज्जनसङ्गी सङ्गीतप्रियश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकस्तस्कराध्यक्षो वनेचरपतिलिपिकारोऽधिकारी लोकप्रतिनिधिश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कुलशिरोमणिर्ज्ञानी उत्तमस्मरणशक्तिर्राज्यकोषाध्यक्षो राज्यकर्मचारी च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकस्तरुणावस्थो लेखको धनिकश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मलिनो दुष्टस्वभावो वनपर्वतनिवासी बह्वन्नभक्षी च भवति।

३३) शनैश्चरक्षेत्रीयस्य बुधस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शनैश्चरक्षेत्रीयस्य^{२८} बुधस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको निष्ठुरो मधुरभाषी बलवान् बह्वाशी प्रख्यातश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः स्थिरमतिर्भीरुर्जलोत्पन्नपदार्थक्रयविक्रय-वृत्तिः पुष्पफलकन्दमूलमद्यादिपदार्थक्रयविक्रयवृत्तिश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रमादी लज्जालुः कठोरस्वभावश्चपलः सौम्यमूर्तिर्धनिकः सुखी च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्राज्ञो ग्रामनगरराज्यस्वामी सुखी अन्नवाहनादि सुखभाक् च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कुरूपश्चतुरो नीचजनाश्रयी अतिकामी बहुसंततियुक्तश्च भवति।

यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दीनो निर्धनो नीचजनसङ्गी पापरतश्च भवति।

^{२६} यदा बुधः सिंहराश्यां भवेत्तदा स सूर्यक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{२७} यदा बुधो धनुराश्यां मीनराश्यां वा भवेत्तदा स गुरुक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{२८} यदा बुधो मकरराश्यां कुम्भराश्यां वा भवेत्तदा स शनैश्चरक्षेत्रीयः कथ्यते।

३४) मङ्गलक्षेत्रीयस्य गुरोरुपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा मङ्गलक्षेत्रीयस्य^{२९} गुरोरुपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धार्मिकोऽसत्यप्रवृत्तिविख्यातो भाग्यवान् नम्रस्वभावः प्रख्यातः पुत्रवांश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शान्तो विनीतो वनिताप्रियः प्रख्यातो धार्मिकश्च भवति।

यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः क्रूरस्वभावो धूर्तः परगर्वनाशको राज्यकर्मचारी जीवननिर्वाहकर्ता बहुजनस्वामी नीतिज्ञो विनयसम्पन्नश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सदाचारसम्पन्नः सत्यवाक् परछिद्रान्वेषी नम्रजनसङ्गी गुणसम्पन्नो मनोहरश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुगन्धमालाशय्याभोजनवस्त्राभूषणादिसम्पन्नो भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः क्रूरस्वभावो विद्वान् धनवान् ग्रामनगरस्याधिपतिः संततिहीनो मलिनः कुदारश्च भवति।

३५) शुक्रक्षेत्रीयस्य गुरोरुपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शुक्रक्षेत्रीयस्य^{३०} गुरोरुपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्यापारङ्गतो राज्यसचिवो विशालदेहोऽतिभ्रमणशीलो भृत्यपशुस्वामी वाहनस्वामी क्षतदेहश्च भवति।

यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सत्यपालको नम्रस्वभावो भाग्यवान् वनिताप्रियः कृतज्ञः शुद्धचित्तश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्याव्यासङ्गी प्रतापी धनसम्पन्नः सुखी राजपुरुषश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरो विद्यारतो गुणसम्पन्नः शुद्धशीलो मनोहरश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कलाज्ञः कलारसिको दयालुरैश्वर्यवांश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरः सुखी विद्वान् ग्रामनगराधिपतिः कुदारः^{३१} पुत्रवांश्च भवति।

३६) बुधक्षेत्रीयस्य गुरोरुपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा बुधक्षेत्रीयस्य^{३२} गुरोरुपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कुटुम्बवान् स्त्रीपुत्रधनसम्पन्नो ग्रामे श्रेष्ठपुरुषो मित्रवान् यशस्वी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सद्गुणसम्पन्नो ग्रामपरोपकारी सुतनुर्यशस्वी मातृप्रियः पुत्रवांश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सर्वत्रविजयी क्षतदेहो धनिकः पराक्रमी च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चतुरश्चारुवाक् ज्योतिषादिगूढविद्यासम्पन्नः प्रख्यातोऽन्वेषकः शिल्पशास्त्रवेत्ता स्त्रीपुत्रसुखयुक्तश्च भवति। यदा शुक्रस्य

^{२९} यदा गुरुर्मेघराश्यां वृश्चिकराश्यां वा भवेत्तदा स मङ्गलक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{३०} यदा गुरुर्वृषभराश्यां तुलाराश्यां वा भवेत्तदा स शुक्रक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{३१} जातकभरणग्रन्थमते जातकः श्रेष्ठपत्नीयुक्तो भवति।

^{३२} यदा गुरुर्मिथुनराश्यां कन्याराश्यां वा भवेत्तदा स बुधक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः ।

दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रसन्नमनाः कृषिकर्मरतो गणिकागामी गृहवापीसुखभाक् स्त्रीपुत्रधनयुक्तश्च भवति ।
यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः मनोहराकृतिः श्रेष्ठमतिग्रामनगराधिपतिश्च भवति ।

३७) चन्द्रक्षेत्रीयस्य गुरोरुपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा चन्द्रक्षेत्रीय^{३३} गुरोरुपरि सूर्यस्यदृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रख्यातोऽग्रगण्यः सुखहीनो निर्धनो वृद्धावस्थायां धनिकः स्त्रीपुत्ररहितश्च भवति । यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मनोहरो बहुवाहनस्वामी बहुकोशयुक्त उत्तमस्त्रीपुत्रवांश्च भवति ।

यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शूरः क्षतदेहः सुवर्णधारी प्रमदापतिर्धनिकश्च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कलहपीडितो निष्पापो नृपभक्तो धनिको बन्धुबांधवयुक्तश्च भवति । यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भाग्यवान् बहुविभवोऽनेकालङ्कारभोक्ता सुखी बहुपत्नीवांश्च भवति । यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको जल्पाको बहुविभवो वृद्धावस्थायां सुखी ग्रामनगरसेनाध्यक्षश्च भवति ।

३८) सूर्यक्षेत्रीयस्य गुरोरुपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा सूर्यक्षेत्रीयस्य^{३४} गुरोरुपरि सूर्यस्यदृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रख्यातो नृपसदृशधनाढ्यः सुशीलश्च भवति । यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मलिनचित्तः स्त्रीसङ्गेनधनिको जितेन्द्रियोऽतिसुभगमतिश्च भवति । यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको निपुणः शुद्धमतिः पवित्रः शूरः क्रूरो गुरुभक्तश्च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्राज्ञः प्रियवचनी अग्रणीः प्रख्यातो गृहवास्तुज्ञाता च भवति । यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भाग्यवान् नृपसंमानभाक् दृढमनाः स्त्रिप्रियश्च भवति । यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको जल्पाको मधुरवाक् उग्रः सुखहीनो विचित्रभाग्ययुक्तश्च भवति ।

३९) निजक्षेत्रीयस्य गुरोरुपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा निजक्षेत्रीयस्य^{३५} गुरोरुपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुशत्रुग्रस्तो नृपविरोधी मित्रद्वेषी च भवति । यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भाग्यवान् प्रमदाप्रियः संमानभाक् धनैश्चर्येण च गर्विष्ठो भवति । यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको हिंसकः क्रूरकर्मा परजनपीडको नष्टकुटुम्बश्च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नृपो नृपसचिवः पुत्रधनस्त्रीसुखभाक् च भवति । यदा शुक्रस्य

^{३३} यदा गुरुः कर्कराश्यां भवेत्तदा स चन्द्रक्षेत्रीयः कथ्यते ।

^{३४} यदा गुरुः सिंहराश्यां भवेत्तदा स सूर्यक्षेत्रीयः कथ्यते ।

^{३५} यदा गुरुर्धनुराश्यां मीनराश्यां वा भवेत्तदा स निजक्षेत्रीयः कथ्यते ।

चतुर्थी दृष्टिः।

दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वान् सुभगो दोषहीनो विशिष्टधनवान् दीर्घायुश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मलिनो धर्महीनो भयग्रस्तो ग्रामेसमाजे च तिरस्कृतो निन्दनीयश्च भवति।

४०) शनैश्चरक्षेत्रीयस्य गुरोरुपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शनैश्चरक्षेत्रीयस्य^{३६} गुरोरुपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्राज्ञो भूमिपतिरुदारचित्तः शूरो बहुसुखभाक् च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिधर्मनिष्ठः प्राज्ञः सद्कुलोत्पन्नो मातृपितृभक्तः सुशीलश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिबलवान् श्रेष्ठयोद्धा तेजस्वी सुवेषधारी प्रख्यातः सुजनपूज्यश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुजनसमर्थलब्धो गणमान्यः प्रख्यातो बहुमित्रवान् शान्तः स्त्रीलोलुपो रतिनिपुणश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विवेकविद्याधनगुणान्वितो नृपाभिलाषी च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सद्गुणसम्पन्नो धनधान्यपूर्णो नम्रस्वभावो गृहस्वामी विद्वान् चारित्र्यवान् देशाधिपतिश्च भवति।

४१) मङ्गलक्षेत्रीयस्य शुक्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा मङ्गलक्षेत्रीयस्य^{३७} शुक्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बुद्धिमान् नृपो नृपसंमानभाक् वा स्त्रीदुःखी स्त्रीसङ्केतधनश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रख्यातश्चञ्चलमनाः कामातुरः कुलटापतिरात्मघाती च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मलिनः परसेवारतो दीनो धनमानसुखादिरहितश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको परधनहर्ता मूढोऽसमर्थः क्रूरोऽसत्यवादी निर्धनः स्वजनत्यक्तश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शोभनदेहो नम्रस्वभाव उदारचित्तः स्त्रीपुत्रादिसुखभाक् च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको^{३८}ऽतिमलिनः प्रमादी भ्रमणशीलस्तस्करवृत्तिश्च भवति।

४२) निजक्षेत्रीयस्य शुक्रस्योपरि

सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्। यदा निजक्षेत्रीयस्य^{३९} शुक्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उत्तमपुरुषो धनिकः स्त्रीसुखसम्पन्नश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः संमानभाक्

^{३६} यदा गुरुर्मकराश्यां कुम्भराश्यां वा भवेत्तदा स शनैश्चरक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{३७} यदा शुक्रो मेषराश्यां वृश्चिकराश्यां वा भवेत्तदा स मङ्गलक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{३८} जातकाभरणग्रन्थानुसारेण जातकः शान्तोमान्यो दानी स्वजनसहाययुक्तश्च भवति (जा. भ. पृ. १६८/६)।

^{३९} यदा शुक्रो वृषभराश्यां तुलाराश्यां भवेत्तदा स निजक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः।

उत्तममतिर्धनिकः परमकुलीनः पुत्रवान् उत्तमवाक् च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कुलटापतिः कामी स्त्रीसङ्गेननष्टधनो युद्धे च पराजितो भवति।

यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुतनुर्मधुरभाषी धैर्यवान् बुद्धिमान् विपुलसत्त्वः (आत्मबली) सर्वगुणसम्पन्नः प्रख्यातश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सद्गुणसम्पन्नः सुकलत्रवान् सुपुत्रवानधिकभगिनीयुक्तश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽल्पधनो दुःशील उदारो रोगी च भवति।

४३) बुधक्षेत्रीयस्य शुक्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा बुधक्षेत्रीयस्य^{४०} शुक्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्यापारङ्गतो राजपुरुषाणां कर्मकर्ता धनसम्पन्नः सुखी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुकुमारः सुकर्मरतो कमलनेत्रः सुकेश उत्तमवाहनस्वामी च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कामी सुन्दरमुखाकृतिः प्रमदासङ्गेन च नष्टधनो भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्राज्ञः कुटुम्बसुखभाक् व्यवहारदक्षो धनिक उत्तमवाहनस्वामी जनाध्यक्षः सामर्थ्यवांश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिसुखी दर्पयुक्तो बहुरूपी विद्वांश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चञ्चलो द्वेषी मूर्खः पराजितो दुःखी च भवति।

४४) चन्द्रक्षेत्रीयस्य शुक्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा चन्द्रक्षेत्रीयस्य^{४१} शुक्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकस्य भार्या क्रोधसम्पन्ना मनोहराङ्गना राजपुत्री धनिकाऽतिकार्यरता च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भाग्यवान् ललितचेष्टः सुखी प्रथमकन्यानन्तरंबहुपुत्रवान् मातृवत्सलो द्वितीयभार्यासुखदाता च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुसौख्यभाक् कलादक्षः शत्रुहन्ता स्त्रीचिन्तितश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सद्गुणसम्पन्नो विद्यापारङ्गतः स्त्रीपुत्रादिदुःखसन्तप्तो^{४२} लोकस्तिरस्कृतश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको व्यवहारकुशलो धनपुत्रभृत्ययानादिसुखभाक् मित्रबन्धुयुक्तश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको दरिद्रो विरूपः पतितश्चपलस्वभावो दुःखी च भवति।

^{४०} यदा शुक्रो मिथुनराश्यां कन्याराश्यां वा भवेत्तदा स बुधक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{४१} यदा शुक्रः कर्कराश्यां भवेत्तदा स चन्द्रक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{४२} सारावलीग्रन्थकर्तुः कल्याणवर्मणो मते जातकस्यपत्नी बुद्धिमती भवति।

चतुर्थी दृष्टिः।

४५) सूर्यक्षेत्रीयस्य शुक्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा सूर्यक्षेत्रीयस्य^{४३} शुक्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक ईर्ष्यालुः कामसंतप्त गजादिपशुपालकः पत्नीप्रियः प्रमदासङ्गेन च धनिको भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सापत्नमातृको वा द्वैमातुरः स्त्रीसङ्गेन च दुःखी वैभवयुक्तो अतिविचारवांश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रख्यातः प्रमदाप्रियो धनसम्पन्नो भाग्यवान् परस्त्रीसक्तश्च भवति।

यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको लुब्धकः शठः शूरः स्त्रीविषयकचञ्चलमनाः परस्त्रीगामी अनृतभाषी धनवांश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धनवाहनभृत्यादिस्वामी बहुस्त्रीभोगी नृपमन्त्री च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रूपवान् नृपसदृशप्रख्यातो धनिको वाहनस्वामी कुलटापतिश्चारित्र्यहीनस्त्रीसङ्गी वा भवति।

४६) गुरुक्षेत्रीयस्य शुक्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा गुरुक्षेत्रीयस्य^{४४} शुक्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विद्वान् धनवान् लोकप्रिय उग्रः शूरो विदेशनिवासी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विख्यातो राजपुरुषो नम्रस्वभावो बलवान् सौख्यवांश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिसुखी अतिदुःखी वा धनिको पशुधनयक्तो-ऽग्रगण्यः पुण्यकर्मकर्ता उत्तमवाहनस्वामी स्त्रीसक्तः स्त्रीणामल्पप्रियश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको वस्त्राभूषणवाहनादिसौख्यभाक् भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उत्तमगजैश्वर्यवान् बहुपत्नीभोक्ता पुत्रवांश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धनकुबेरो भवति।

४७) शनैश्चरक्षेत्रीयस्य शुक्रस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शनैश्चरक्षेत्रीयस्य^{४५} शुक्रस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः शूरः सत्यवादी महाधनः सुखी अतिकामी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकस्तेजस्वी शूरः सुतनुर्धनसम्पन्नश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको जल्पाको निर्धनो रुग्णः परिश्रमेणश्रान्तो नष्टदारोऽनैकसङ्कटग्रस्तो वृद्धावस्थायां च सुखी भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बुद्धिमान् सङ्ग्रहशीलोऽनुशासनप्रियो विद्वान् सत्याचरणरः सुखसम्पन्नश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुकुमारो गीतसङ्गीतज्ञ

^{४३} यदा शुक्रः सिंहराश्यां भवेत्तदा स सूर्यक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{४४} यदा शुक्रो धनुराश्यां मीनराश्यां वा भवेत्तदा स गुरुक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{४५} यदा शुक्रो मकरराश्यां कुम्भराश्यां वा भवेत्तदा स शनैश्चरक्षेत्रीयः कथ्यते।

चतुर्थी दृष्टिः।

उत्तवस्त्रादिसकलसौख्यवान् सुकलत्रवांश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उत्तमवाहनसुखभाक् सुन्दरगात्रः स्थूलदेहः श्यामवर्णो बहुसौख्यवांश्च भवति।

४८) मङ्गलक्षेत्रीयस्य शनैश्चरस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा मङ्गलक्षेत्रीयस्य^{४६} शनैश्चरस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः कृषिकर्मरतः कार्यशीलो धनधान्ययुक्तो गोमहिषादिपशुपालकश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चञ्चलो नीचकर्मरतो नीचकुरूपस्त्रीसङ्गी सुखहीनो निर्धनश्च भवति।

यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मांसमदिरादिकृत्सितपदार्थभक्षकरस्तस्कराध्यक्षो नीचस्वभावो नीचस्त्रीसङ्गी च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽधार्मिकोऽनृतवादी बहुभक्षी तस्करः सुखी च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुखयुक्तो धनसम्पन्नोऽग्रगण्यो मुख्यसचिवो नृपमन्त्री भाग्यशाली च भवति।

यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिचञ्चलो विरूपो नीचस्त्रीसङ्गी भोगहीनश्च भवति।

४९) शुक्रक्षेत्रीयस्य शनैश्चरस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा शुक्रक्षेत्रीयस्य^{४७} शनैश्चरस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः स्पष्टवक्ता निर्धनो मृदुचेतो विद्वान् परगृहनिवासी च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको राज्यसचिवो राज्यसचिवसंमानभाक् वा कुटुम्बवान् युवतीप्रियः प्रमदासङ्गेन च भाग्यवान् भवति।

यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको युद्धविद्याविशारदः संग्रामभीरुर्जल्पाको धनिकश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विलासी चतुरो नृत्यकुशलः शिल्पकारः युद्धविद्याविशारदो गीतज्ञश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकःसद् गुणसम्पन्नो नृपभक्तः सज्जनप्रियश्च भवति। यदा शनैश्चरस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः स्त्रीसङ्गचतुरो योगनिष्ठः स्त्रीप्रियश्च भवति।

^{४६} यदा शनैश्चरो मेषराश्यां वृश्चिकराश्यां वा भवेत्तदा स मङ्गलक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{४७} यदा शुक्रो वृषभराश्यां तुलाराश्यां वा भवेत्तदा स शुक्रक्षेत्रीयः कथ्यते।

५०) बुधक्षेत्रीयस्य शनैश्चरस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा बुधक्षेत्रीयस्य^{४८} शनैश्चरस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धार्मिको धैर्यवान् जितक्रोधो निर्धनः क्लेशसहिष्णुश्च भवति । यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नृपसदृशस्तेजस्वी स्त्रीप्रियः स्त्रीसम्बद्धपदार्थव्यवसायी च भवति । यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रोगी भारवाहकोऽतिपरिश्रमी विख्यातो मल्लविद्यासक्तो धार्मिकविधिनिपुणश्च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको बहुचतुरः शिल्पकारो गीतनृत्यविशारदो युद्धविद्यानिपुणश्च भवति । यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको राज्याश्रयी राज्यकार्यकुशलः सद्गुणसंपन्नः सज्जनप्रियश्च भवति । यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धर्मतत्परो योगविद्याविशारदः स्त्रीप्रियः स्त्रीसम्बद्धाभूषणनिर्माता च भवति ।

५१) चन्द्रक्षेत्रीयस्य शनैश्चरस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा चन्द्रक्षेत्रीयस्य^{४९} शनैश्चरस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मातृकष्टदायी पितृसुखहीनोऽन्नधनपुत्रस्त्रीचिन्तायुक्तश्च भवति । यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धनिको बन्धुपीडितो मातृकष्टदायी च भवति । यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको विकलाङ्गः कुटुम्बक्लेशभाक् कुलटापतिर्नृपार्जितधनवांश्च च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको भ्रमणशीलो दाम्भिको निष्ठुरः कठोरवाक् उत्तमक्रियाकुशलश्च भवति । यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको गृहभूमिरत्नवाहनस्त्रीधनाभूषणयुक्तो भवति ।

यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उदारचित्तः श्रेष्ठकुलोत्पन्नो मध्यमरूपो धनिकश्च भवति ।

५२) सूर्यक्षेत्रीयस्य शनैश्चरस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम् ।

यदा सूर्यक्षेत्रीयस्य^{५०} शनैश्चरस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽनृतभाषी निर्धनो दुर्बलो मद्यपी सेवको दुःखी एकाकी च भवति । यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽनेकरत्नादिसुखभाक् बहुयुवतीरतो बहुकीर्तियुक्तो नृपप्रियश्च भवति । यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नित्यप्रवासी तस्करः पर्वतवासी दुर्गवासी वा क्षुद्रस्वभावः स्त्रीपुत्ररहितश्च भवति । यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रमादी निर्धनो मलिनो दीनः स्त्रीकर्मकृतश्च भवति । यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुशीलो विश्वसनीयो धनिकः पुत्रवान् ग्रामणीश्च भवति । यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको मनोहरो धनवान् विलम्बितसुखभाक् युवतीषु अल्पप्रियश्च भवति ।

^{४८} यदा शनैश्चरः कन्याराश्यां मिथुनराश्यां वा भवेत्तदा स बुधक्षेत्रीयः कथ्यते ।

^{४९} यदा शनैश्चरः कर्कराश्यां भवेत्तदा स चन्द्रक्षेत्रीयः कथ्यते ।

^{५०} यदा शनैश्चरः सिंहराश्यां भवेत्तदा स सूर्यक्षेत्रीयः कथ्यते ।

५३) गुरुक्षेत्रीयस्य शनैश्चरस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा गुरुक्षेत्रीयस्य^{५१} शनैश्चरस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः पालकपिता तेन च धनसमृद्धो भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सुशीलः स्त्रीपुत्रधनसम्पन्नो मातृविहीनश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको चारित्र्यहीनः पापरतो लोकद्वेषी वायुरोगी क्षुद्रवृत्तिश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सौम्यस्वभावो भाग्यवान् नृपसदृशधनिकः सुखी मान्योः लोकप्रियः पण्डितश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातको नृपो वा नृपमन्त्री वा नेता सेनाध्यक्ष उच्चाधिकारी सर्वापद-विमुक्तश्च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः प्रवृत्तिशीलो द्वैमातुरो वनपर्वतनिवासी च भवति।

५४) निजक्षेत्रीयस्य शनैश्चरस्योपरि सूर्यादिग्रहाणां दृष्टिफलम्।

यदा निजक्षेत्रीयस्य^{५२} शनैश्चरस्योपरि सूर्यस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको रोगी विरूपदारः परान्नभोजी कष्टभाक् भ्रमणशीलो भारवाहकश्च भवति। यदा चन्द्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकश्चञ्चलोऽनृतवादी पापरतो भ्रमणशीलो यात्राकष्टभाक् मातृपीडकश्च भवति। यदा मङ्गलस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकोऽतिप्रतापी प्रख्यातो महाजनानाग्रणीरुग्रस्वभावोऽतिसाहसिकश्च भवति। यदा बुधस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातकः सत्त्वगुणी सुदेहो यात्रा विशेषज्ञोऽल्पधनधान्ययुक्तश्च भवति। यदा गुरोर्दृष्टिर्भवेत्तदा जातक उत्तमसद्गुणसम्पन्नो नृपो वा नृपसर्जको वा चिरायुर्नीरोगी च भवति। यदा शुक्रस्य दृष्टिर्भवेत्तदा जातको धनिको भाग्यवान् सकलैश्वर्यवान् परस्त्रीरतश्च भवति।

उपसंहारः अत्रदृष्ट्यां जातकस्य जन्मकुण्डलीगतानां सूर्योदिग्रहाणां दृष्टिविशेषेण यद् यद् सामान्यफलं सारावली जातकाभरणादिग्रन्थेषु लिखितं वर्तते तस्य तस्य चर्चा विशेषरूपेण प्रस्थापिता। मेषादिराशिषु स्थितानां ग्रहाणां तेषां च ग्रहाणां राशिगतत्वं क्षेत्रीयत्वमपि स्पष्टतया प्रस्थापितम्। तादृशानां राशिगतग्रहाणां क्षेत्रीयग्रहाणां चाध्ययनमत्र विवेचितं वर्तते। एतदर्थं तेषां ग्रहाणां कैर्ग्रहैः सह मित्रता शत्रुता वा तद्बलाबलानुसारेणैव फलं प्रदर्शितम्। तत्र च ग्रहाणामन्यग्रहैः सह शत्रुता वा मित्रतावा^{५३}परिशिष्टे प्रदर्शिताऽस्ति। अस्यां चर्चायां पाश्चात्य मतमपि निर्दिष्टव्यं यतो भारतीयज्योतिःशास्त्रे केषां ग्रहाणां कैः ग्रहैः सह मित्रता वा शत्रुता वाऽस्ति। तत् प्राचीनकालादेव निर्धारितं वर्तते। तद्यथा सूर्यस्य चन्द्र-

^{५१} यदा शनैश्चरो धनुराश्यां मीनराश्यां वा भवेत्तदा स गुरुक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{५२} यदा शनैश्चरो मकराश्यां कुम्भराश्यां वा भवेत्तदा स निजक्षेत्रीयः कथ्यते।

^{५३} विशेषार्थं परिशिष्टम्-०३ द्रष्टव्यम्।

चतुर्थी दृष्टिः।

मङ्गल-गुरुभिः सह मित्रता। चन्द्रस्य सूर्यबुधाभ्यां सह मित्रेत्यादि एवं च सूर्यस्य शुक्रशनैश्चरराहुभिः सह शत्रुता शनैश्चरस्य च सूर्यचन्द्रमङ्गलैः सह शत्रुतेत्यादि। किन्तु पाश्चात्यज्योतिःशास्त्रविदां मते मित्रतायाः शत्रुताया वा सिद्धान्तो किञ्चित् भिन्नः तत्रस्थाः यस्यकस्यापि ग्रहस्य येन केनापिग्रहेण सह युतिर्भवेत्तयोरुभयोः शत्रुता। द्वयोवा त्रयाणां वा युतौ शत्रुतेत्यादि। एवं यस्य कस्यापि ग्रहस्य येनकेनापि ग्रहेण १२० अंशे स्थितिर्यदा भवेत्तदा तयोरुभयोः मित्रेत्यादि अलं विस्तरेण। यद्यप्युभयो राहुकेतुनामकयोश्छयाग्रहयोर्विचारऽत्र न कृस्तयोस्तु अधिकविशेषफलवत्त्वात्।

-x-x-x-